

uit bundel: 'JONGE MANNEN ALS KLOKKENLUIDERS'

EEN ANTROPOLOGISCH-SYSTEMISCHE MANIER VAN KIJKEN

Reflecties op mijn loopbaanstappen naar een niet bestaand beroep als 'klinisch' antropoloog

In mijn moeders familie was bij vier, twee ooms en twee tantes, van de tien kinderen sprake van psychiatrische klachten. Bij een van de dochters was dat al zichtbaar in de adolescentie en bij drie, een zus en twee broers, op latere leeftijd. Bij het starten van mijn universitaire studie antropologie was ik 27 jaar, getrouwd met M. en vader van twee kinderen. Mijn Euraziatische (Indische) schoonouders, ooms en tantes, hadden mij zoveel verhalen verteld over Indien dat antropologie het won van psychologie en filosofie. Mijn schoonfamilie was, wat ik toen nauwelijks in de gaten had, gehavend door migratie en vlucht uit Indonesië en getraumatiseerd door de kampen en de bevrijdingsoorlog waar zij aan Nederlandse koloniale kant stonden. Ik had al bijna 10 jaar gewerkt als werktuigbouwkundig tekenaar/ontwerper/ projectleider. Mijn prachtige, doch zeer naïeve, ambitie was dat ik van niet-westerse 'primitieve' culturen kon leren om hier in Nederland opvoedingsproblemen met onze twee kinderen op te lossen. Het bleek dat wij, als westerse wetenschappers, niets van hen konden leren. Wij gingen door hen te bestuderen voor het heil van de wetenschap en om hen te helpen ook 'beschaaf en modern' te worden. Let wel deze 'doxas' werden nooit uitgesproken en waren in collegezalen en werkgroepen zelfs taboe. Mijn levenservaring in het bedrijfsleven, mijn leeftijd, de steun van mijn echtgenote en mijn 'hardnekkige missie' waren uiteindelijk stevig genoeg om die praktijk antropoloog te worden zoals in deze bundel zichtbaar wordt. Terugkijkend was er een logica in het feit dat ik a) in de psychiatrie ging werken, 2) onderzoek naar jonge mannen deed en 3) mij specialiseerde als 'klinisch' antropoloog in transgenerationale trauma's als gevolg van migratie-, vlucht ervaringen. Deze loopbaan stappen waren direct verbonden met de geschiedenissen van mijn eigen moeders- en vadersfamilies, met mijn problematische volwassenwording, en met mijn schoonfamilies. In deze bundel en appendices is sprake van radicale reflexieve antropologie

Antropologie als een goed pad om onszelf weer te begrijpen ([NPO vier hoorspelen](#))

Van alle sociale wetenschappen biedt [antropologie](#), door haar methode van [cross-culturele vergelijking](#), unieke kansen om onszelf als individu, als familie, als groep, als natie/religie en als mensheid te leren kennen door naar onszelf te kijken door ogen van anderen. We kunnen onze waarheden aanvullen met die van andere personen, groepen, culturen en religies.

Via empirische cultuurvergelijking kunnen antropologen helderder kijken naar zichzelf als individu, persoon naar haar/zijn families, naar hun land, naar ons als mensheid en naar de wereld en kosmos. Hoewel deze opvatting van antropologie bedrijven nog steeds marginaal in de academische antropologie waren er altijd en zijn er steeds meer die zo hun vak zien en bedrijven (Sapir 1924; Mead 1927; Bateson 1935; 1972; Radin 1933; Levi-Strauss 1955; Devereux 1969, Conquergood 2013; Taussig 1997; Turner 2012; Stoller 2017). Te leren door de ogen van 'vreemde' culturen, met meer perspectieven, te kijken, is hoogst waarschijnlijk wat wij als mensheid de komende decennia dringend hebben.. Door ons te richten op collectieven/sociale systemen zijn antropologen, met archeologen/historici, beter toegerust voor deze [culturele zelfreflectie](#) dan de meeste filosofen en psychologen.

In 1992 benoemde Wim Kayzer de mensheid, naar zijn gelijknamige televisieserie met beroemde wetenschappers/denkers, als: '[Een Schitterend Ongeluk](#)'. In die titel weerspiegelt zich hoe ik, voornamelijk vanuit de [antropologie](#), in deze site naar mijzelf en onszelf als mensen leer kijken. Wij mensen zijn, de antropoloog Gregory Bateson volgend, een 'op hol geslagen biologisch systeem' dat vergeten is te denken (en zodoende te handelen) hoe natuur/aarde werkt. En zodoende beschadigen wij onszelf en omgevingen waarin we leven. Waarom bestaat de mensheid nog steeds na drie duizend jaar genocide oorlogen en onderwerping van oorspronkelijke culturen door keizerrijken, wereldreligies en natie staten?

Volgens een groeiend aantal wetenschappers en wijsgeren komt dat door beschermende evolutionaire tegenkrachten. In de afgelopen vijftig jaar zijn er vele termen, hypotheses en theorieën ontstaan die deze evolutionaire krachten verwoorden en uitleggen die ons tegen zelfvernietiging beschermen.

Enkelen daarvan zijn [masks of god](#) (Campbell 1959); [sacrale principes](#) (Bateson 1967); [gaia-hypothese](#) (Lovelock 1969); [imagine](#) (Lennon 1971); [autopoiesis](#) (Maturana 2014); [mind & nature](#) (Bateson 1979); [autopoiesis](#) (Maturana & Varela 1980); [reenchantment](#) (Berman 1982), [levensweb](#) (Capra 1990); [origins of the sacred](#) (Young 1991); [mother nature](#) (Hrdy 1999), [singularity to community](#) (Irigaray 2002), [empathie](#) (De Waal 2005), [Born for Love](#) (Parry 2005), [resonance](#) (Wikan 2012); [communitas](#) (Turner 2012); [incomplete nature](#) (Deacon 2012); [enlivement](#) (Weber 2013) en [how forests think](#) (Kohn 2013).

Wat deze denkers verbindt is, evolutionair gezien, dat schoonheid en liefde, met verval en dood, de basis vormen van al het organisch leven op aarde. Niet 'survival of the fittest'.

Fundamenteel, vanuit een [gecorrigeerd evolutie perspectief](#), is dat natuur altijd en overall verschillen/ongelijkheden EN overeenkomsten/symbiosen produceert (Bateson 1967; Levi-Strauss 1969). Een directe afgeleide hiervan is: *etnocentrisme* is een menselijke vorm van evolutionair verschillen produceren. Zoogdieren, als biologische systemen, produceren onderling verschillen, kennen etnocentrisme maar doen niet aan genociden.

Diversiteit, verschillen, en daarmee ongelijkheden, zijn vanuit dit perspectief de 'norm' in evolutie. Evolutionaire krachten zijn slechts te onderdrukken ten koste van onze vermogens tot aanpassing, tot open, kwetsbaar en empathisch zijn en tot schoonheid ervaren.

Destructieve vormen van collectief etnocentrisme ([luister naar Bob Dylan wat dit betekent](#)) resulteren in onveiligheid, geweld, armoede en oorlog.

Grote groepen mensen in onze wereld anno 2015 lijden aan gevolgen van destructief etnocentrisme. Eeuwenlange individualisering in het Westen is zover doorgeschoten dat we onvoldoende beseffen dat we evolutionair tot voor kort (circa 8000 jaar) slechts konden bestaan als Eerste Naties (oorspronkelijke culturen).

Tweede Naties (keizerrijken/natiestaten/wereldreligies/multinationals/elites) zijn ontstaan uit en kunnen alleen bestaan bij gratie van deze oorspronkelijke gemeenschappen. Zonder eerste naties kunnen tweede naties niet bestaan, andersom wel.

Het lijkt een kwestie van tijd, tot de mondiale crisis diep genoeg is, dat deze vormen van denken gaan klonteren en kristalliseren tot een gezamenlijk denken om ... 'opnieuw te leren denken zoals de natuur werkt' ([Nora Bateson 2010](#)). Deze site probeert een klonterend deeltje in die ontwikkeling te zijn.

Wij Europeanen, van de oude Grieken tot de Europese Unie, hebben een collectief-onbewuste heimwee naar oorspronkelijke vormen van menselijke samenleven (zie praktische mythologie: Robinson Crusoe (Defoe 1719); Natural Man (Rousseau 1758); [Western Illusion](#) (Sahlins 2008)). Wij antropologen hebben van die fascinatie ons beroep gemaakt. Veel van hen, zoals ikzelf, proberen dichterbij natuurlijke processen,-cycli-systemen te komen via het begrijpen hoe Sami, Inuit, Hopi, Salish, San, Dagara, Mbuti, Naga, Ngunnawal en Xingu over vele generaties (over)leven.

Hoe scheppen en organiseren zij intergenerationeel Familie en Community Continuïteit? (zie Appendix IV en [Familie Antropo-Kijken](#)). [Antropologie](#) is, naast andere ambities, bezig met het vullen van dit diepe Europese collectieve gemis aan oorspronkelijkheid. Wij verlangen 'to return to the place we were before'; [Hotel California](#) (Eagles 1977). We kunnen terugkeren naar het paradijs door onze natuurlijke cycli (dag/nacht/maanden/seizoenen) te revitaliseren en ons weer te verbinden met andere biologische systemen (honden/katten/paarden/tuinen/parken/bossen).

Studies, antropologische en ecologische, van menselijke en biologische gemeenschappen die leven zoals natuur werkt nemen in aantal snel toe (DiNicola 2010; Kohn 2012).

Wij kunnen zonder andere mensen en andere groepen mensen niet bestaan. Sterker nog: als wij elkaar niet willen aanvullen dreigt vervreemding van onze biologische wortels, we raken geïsoleerd en kunnen destructief worden.

De kern van dit denken gaat over hoe wij, Europeanen, ‘onoverbrugbaar beleefde werkelijkheden’ los kunnen laten; zoals lichaam-geest, man-vrouw, mens-natuur, profaan-religieus, oud-jong, zwart-wit, liefde-haat, nul-een, etc.. Via ‘oorspronkelijke rituelen’ kunnen we onszelf regelmatig revitaliseren, schonen en onze heilheid/sacraliteit telkens opnieuw ervaren.

Het voorlopige model dat ik gebruik in deze site om menselijke sociale systemen te begrijpen bestaat uit zes, in elkaar grijpende, zelf-corrigerende processen. Al die processen kunnen alleen bestaan in onderlinge afhankelijkheid en in complementariteit met wijdere systemen.

Het is een antropologisch, cultuurvergelijkend, conceptueel kader voor om Familie & Community Continuity (zie appendix IV) in praktijk te brengen. In alle gezinnen, families en gemeenschappen keren transgenerationeel zes thema's herhalend cirkelend (circular) terug:

- a) **gender** (biologische en culturele 'reproductieve' complementariteit van vrouw-man werelden: zie Appendix V).
- b) **generaties, cycli en transitie** (complementariteit tussen ongeborenen-kinderen-ouders-grootouders-voorouders; zie Appendix VI).
- c) **verwantschapsrelaties** (posities in familiesystemen zijn vormend, (*formative*), systemisch en veranderen bij elke levensfaseovergang, inclusief migratie/vlucht: zie Appendix VII en Hoofdstuk 4)
- d) **constructieve gezagsverhoudingen en hiërarchieën** in familie/community systemen: zie Appendix VIII)
- e) **organiseren van positieve afhankelijkheden** (in elkaar ingebedde systemen onderhouden sociale cohesie: zie Appendix IX)
- f) **processen van insluiting en uitsluiting** (omgaan met ethnocentrisme en discriminatievormen: zie Appendix X)

Al deze processen zijn tijd-situatie-gebonden (contextueel) waarmee is gezegd dat universele kennis, vanuit *anthropo-gazing*, niet mogelijk is.

Weten en wijsheid worden altijd weer opnieuw ontdekt.

Over de hele wereld en in de (westerse) kunsten zijn ontelbare voorbeelden van (herstel van) schoonheid te vinden om terug te keren naar ‘*being in grace*’: [Rites de Passage](#) (zaai/oogst/geboorte/huwelijks/overlijdensrituelen), [Where the Green Ants Dream](#) (Herzog), [Schilderijen](#) (Vincent van Gogh), [The Last Wave](#) (Peter Weir), [De Toverfluit](#) (Mozart), [Hotel California](#) (Eagles), [The Garden](#) (Van Morrison), [Whale Rider](#) (Niki Caro).

Literatuur Appendix I

Wim Kayzer (1993) Een Schitterend Ongeluk: gesprekken met Oliver Sacks, Stephan Jay Gould, Stephen Toulmin, Daniel C. Dennett, Rupert Sheldrake en Freeman Dyson, Balans Amsterdam.

Dwight Conquergood 2013 Cultural Struggles: Performance, Ethnography, Praxis. Ann Arbor: University of Michigan Press,

Paul Radin (1933/1966) The Method and Theory of Ethnology, London.

Michael Taussig (1997) The Magic of the State. New York: Routledge.

Claude Levi-Strauss (1955/1962) Het trieste der tropen. Utrecht/Antwerpen: Het Spectrum, 1962 (Tweede druk 2004, Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Atlas. (hoorspel over dit boek uit 1990 klik [HIER](#))